

Standaardisatie en design in het Gemeentemuseum

Geen 'hoge' kunst, maar wel speels

Door Sjoerd van Faassen

De bezoeker van de tentoonstelling 'Norm = Vorm' in het Gemeentemuseum wordt bij binnenkomst geconfronteerd met het citaat 'In alle grote tijdperken in het verleden, is de aanwezigheid van standaarden – het bewust aannemen van type-vormen – het criterium geweest voor een beschaafde en goed georganiseerde samenleving; aangezien het algemeen bekend is dat herhaling van gelijke doelen een regulerend en civiliserend effect heeft op het menselijk bewustzijn'. Het citaat is van de Duitse architect Walter Gropius, de oprichter van het Bauhaus, de sinds 1919 in Weimar gevestigde hogeschool voor architectuur en toegepaste kunsten. Gropius werd in datzelfde jaar ook voorzitter van de Berlijnse Arbeitsrat für Kunst, een progressieve vereniging die samenwerking tussen kunstenaars nastreefde en die hen bewust wilde maken van hun maatschappelijke rol. Het citaat stamt uit 1965, als de in 1934 Duitsland ontvluchte Gropius al lang en breed in de V.S. woont, maar het citaat is een echo van de opvatting van het Bauhaus dat een betere architectuur en woonomgeving leidt tot een verbeterde wereld.

De boeiende en gevarieerde tentoonstelling is één grote illustratie van Gropius' uitspraak. Ze beslaat in het Gemeentemuseum de hele westvleugel, waar tot voor kort onder de noemer 'Schatkamers' de hoogtepunten uit de collectie te zien waren en die te bereiken is via de verwante Tupperware-uitstalling die eveneens nog tot 15 augustus te zien is. Net als van de bonte 'Schatkamers', word je van het bekijken van de sober maar adequaat vormgegeven tentoonstelling 'Norm = Vorm' heel vrolijk. 'Hoge' kunst is er niet te zien, maar de speelse uitstalling laat de bezoeker kennismaken met uiteenlopende objecten als de Kelly Bag van Hermès, de vintage Levi spijkerbroek, prachtige stoelen van de Fransman Pierre Paulin en de Nederlander Henri Pieck, bijna ontroerende voorbeelden van vroege geluidsapparatuur of van de eerste computerbeeldschermen, een zestal maquettes voor een kamerinrichting van de Amerikaanse ontwerper Herman Miller, de multifunctionele modules die als toilet zowel als douche kunnen fungeren van de Italiaan Ettore Sottsass, het beroemde glasservies van H.P. Berlage en Piet Zwart, de film 'Italy: The New Domestic Landscape' die in 1972 bekendheid verschafte aan het werk van Sottsass en Joe Colombo, of complete keukens van de Weense Margarethe Schütte-Lihotzky die zij in 1926 voor de appartementenblokken van

Keukenontwerp van Kho Lian Ie en de tas van Hermès. Foto: PR

Ernst May in Frankfurt ontwierp en van de Nederlandse ontwerper Kho Lian Ie die hij in 1965 voor de firma Bruynzeel bedacht als opvolger van de befaamde Piet Zwart-keuken. Die keuken van Kho laat zien waar het in tentoonstelling en begeleidende publicatie om gaat: alles in deze modulaire keuken die vrij van de grond hangt, moet binnen reik- en werkhoogte zijn (dus ook snijplank, oven, voorraadlaatsjes) en voldoet aan de toenmalige standaard wat maatvoering en efficiency betreft. De vooroorlogse efficiency-ideeën in het bedrijfsleven van F.W. Taylor vormden daarbij mede de basis.

Springlevend

De tentoonstelling is ingericht naar aanleiding van het boek dat de designhistori-

cus Timo de Rijk heeft geschreven over de ideologische, economische en technische factoren van het ontwerpen. Tentoonstelling en boek zijn onderdeel van het programma Den Haag Design en Overheid dat zich dit gehele jaar onder curatorschap van Ed Annink van het Haagse bureau Ontwerpwerk richt op de relatie tussen design en overheid op het gebied van ontwerp voor de openbare ruimte, architectuur en visuele communicatie. De manifestaties in dit programma laten zien dat de uitgangspunten van het Bauhaus en die van zijn opvolger, de Congrès Internationaux d'Architecture Moderne (CIAM) waar de Nederlandse architect Cornelis van Eesteren zijn ideeën over een functionele stad introduceerde, nog springlevend zijn. Het van grondige en waardevolle inzichten uitpuilende boek van De Rijk – dat

helaas een register mist zodat je de hierboven ter sprake gebrachte namen niet kunt opzoeken – en de tentoonstelling sporen niet helemaal. Zo is er op de tentoonstelling een aantal voorwerpen te zien die in het boek niet voorkomen en zo staan er in het boek afbeeldingen van voorwerpen die ik graag in het echt op de tentoonstelling had gezien, zoals een prachtige chaise longue van Le Corbusier en mijn favoriete ontwerpster Charlotte Perriand, de 'Total Furnishing Unit' van Joe Colombo uit 1972 die lijkt op de uit één blok plastic gegoten kamers met bed, toilet en badkamer van de hedendaagse Franse Formule 1-hotels, of de door Wim Rietveld ontworpen cabine voor een openbaar vervoersysteem in Amsterdam. Het boek biedt echter de onmisbare achtergrond voor de tentoonstelling, doordat de context van de tentoongestelde objecten er in wordt beschreven. De Rijk gaat verder waar het zopas herdrukte 'Mechanization takes command' van Sigfried Giedion, de eerste voorzitter van het CIAM, ophield. Giedion stelde zich vragen als hoe mensen vroeger zaten, maar vooral waarom zij zaten zoals zij zaten. 'Tools and objects are outgrowths of

fundamental attitudes to the world', verklaarde hij. De Rijks boek steekt dat van Giedion in veelvoud van behandelde onderwerpen naar de kroon. Hij richt zich vooral op de industriële eisen van standaardisatie, die ontwerpers inspireerde tot goede en goedkope producten voor een breed publiek en die sociale, culturele en esthetische normen voor dat publiek bepaalden. De Rijk doet dat door inzichtrijke hoofdstukken te wijden aan bijvoorbeeld 'standaard, maat en mens', 'het gebouw als product' en 'de politiek van het efficiënte huishouden'. Wie de tentoonstelling gezien heeft en vooral wie het boek heeft gelezen, kijkt voortaan nooit meer onbevangen naar de objecten in zijn omgeving.

► Tentoonstelling 'Norm = Vorm' tot en met 15 augustus in het Gemeentemuseum, Stadhouderslaan 41. Openingstijden: dinsdag t/m zondag 11-17 uur, feestdagen gesloten. Meer informatie: 070-3381111 of www.gemeentemuseum.nl ► Boek: Timo de Rijk, Norm = Vorm – over standaardisatie en design. Thieme Art, ISBN 978-90-78964-62-9, 256 pag., € 37,50 [er is ook een Engelstalige editie van deze publicatie]

